

lineamenta omnium membrorum; ex hinc jam reliquo tempore, usque ad tempora partus, magnitudine augeatur. Ad quadraginta quinque dies, addito uno, qui significat summam, quia VI, et (1) VIII, et XII, et XVIII in unum coaptati fiunt XLV, addito ergo, ut dictum est, uno, qui cum fuerint multiplicati, per ipsum senarium numerum, qui hujus ordinationis caput tenet, fiunt CCLXXVI, id est, novem menses et sex dies, qui computantur ab octavo kalendis aprilis, quo die conceptus est Dominus Creator, qui eodem die etiam passus est, usque ad VIII kalendas januarii, quo die natus est. Non ergo absurde XL et VI annis dicitur fabricatum esse templum, quod corpus ejus significabat, ut quot anni fuerant in fabricatione templi, tot dies fuerint in corporis Domini perfectione.

(1) Cod. ad.

LIBER

De Compassione B. Mariæ virginis.

Talem titulum præfigendum duximus huic libro, qui pro titulo habet in cod. : Verba sancti Augustini episcopi valde utilia ad consequendam cordis contritionem. Sed de nullo agitur, nisi de mysterio sanctæ Virginis morienti Filio compatiens. Nihil in hoc opusculo, aliunde pio, occurrit, quod beati Doctoris mentem et stylum redoleat, Unde sit in appendice post præcedentem.

SYNOPSIS.

I. Auctor a beata Virgine petit quamdam lacrymis ejus participationem. II. Visa a se et tolerata narrat Virgo respondens. III. Mariæ verba ad Christum morientem. IV. Verba Christi ad Mariam, quibus datur illi Joannes filius. V. Mariæ et Joannis dolor, cum expiraret Christus. VI. Verba Mariæ ad Christum mortuum, visque desiderii ejus. VII. Quæ fecit dixitque Maria, cum Christus a cruce deponeretur. VIII. Compassio hominum et Angelorum erga Mariam dolentem. IX. Christi sepultura. X. Reducitur Maria Jerusalem; ubi ad Filii memoriam flere pergit et lamentari.

I. « Quis dabit capiti meo aquam et oculis meis imbrem » lacrymarum¹, » ut possim flere per diem noctemque, donec servo suo Dominus meus Jesus Christus appareat, visu consolans animam meam peccatricem? Vos, filiæ Jerusa-

¹ Jerem. ix, 1.

lem, speciosæ dilectæ Dei, una mecum lacrymas fundite, donec nobis noster sponsus in sua speciositate benignus occurrat. Recolite, recolite, sedula mente pensate, quam sit amarum ab ipso separari, cui fideliter inhæstis, cui vos in omni sanctitate vovistis; vovistis, reddite ergo ea: vos ipsas Christo vovistis, vos reddite Christo. Currite, filiæ, currite, virgines sacræ, currite, matres Christo castitatem voventes; omnes ad Virginem currite, quæ genuit ipsum; ipsa enim portavit Regem gloriæ corde, illum etiam petenti datura: ipsa genuit eum pariterque lactavit, et in die circumcidit octava, et quadragesimo die etiam præsentavit in templo, duas turtures vel columbas pro eo offerens in holocaustum; fugiens ab Herode in Ægyptum eum portavit: nutriens et lactans eundem, curam illius habens, sequebatur eum quocumque pergebat. Credo firmiter fuisse inter illas fœminas, quæ Christum sequebantur ministrantes eidem. Nullus admirari debet, si sequebatur illum, cum ipse dulcor ejus et desiderium totus esset. Hanc arbitror fuisse inter illas gementes fœminas filias Jerusalem, ad quas Jesus non clarus imperio, sed opprobrio plenus, spinis illusus, plagis afflictus, in angariam mortis bajulans sibi crucem, conversus ait: « Filiæ Jerusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete et super filios vestros¹. » Putas-ne, Domina mundi, Domina mea dilecta, Mater ejusdem Christi, est verum quod dico? Bene obsecro, ut dicas servulo tuo de ejus cœli veritate et gaudio Paradisi. Obliviscere tamen doloris quantitatem; nunc non ambigo passam fuisse. O utinam dolor ille sic quotidie meis visceribus inhæreret, sicut inhæsit tunc tuis! Utinam die quo assumpta fuisti in cœlum, ut in æternum cum tuo gauderes dilecto, mihi tuas lacrymas indicasses, quod per illas agnoscerem (1), quantum tibi amaritudinis fuerit (2), cum Jesum dilectum tibi, heu me! heu me! et

¹ Luc. xxiii, 28.

(1) Cod. agnosceres. — (2) Id. fuerat.

parum dilectum mihi, in ligno confixum, et capite inclinato, suum sanctissimum spiritum exhalare videres. Te, te peto, ne te moveant verba, cum saxa deberent scindi ad illa. Quivis, inquam, regnans in cœlo, vel peregrinans in terra deorsum, audiens vel pertractans, quomodo factus est opprobrium ipse Dominus Angelorum... (1). Quare non plango ego miser? En (2) abjectio plebis Filius Dei Patris; quis posset lacrymas continere? Verumtamen tu gaude gaudio magno, ab ipso nunc glorificata in cœlis, quæ in mente clavis amarissimæ mortis fuisti confixa; mihi tamen, obsecro, lacrymas illas infunde, quas ipsa habuisti in ejus (3) horribili passione; et ut affluam largius, de passione filii tui Domini nostri ad invicem conferamus. Te, quæ summæ Trinitatis es virgo, divinitatis mihi flagito secreta (4) enarrare.

II. Ad quem beata Virgo respondit: « Illud quod quæris compungitivum est magni doloris, sed quia glorificata sum, nec flere possum, tu cum lacrymis scribe, quæ ego præsens cum magnis doloribus vidi. » Cui, inquam, flere peropto, et nil aliud mihi libet. Sed ego miser cor lapideum habeo; ideoque flere non possum. Regina cœli, Mater crucifixi, da quod jubes, et quod cupio ipsa præbe. Audi servum tuum; dicat mea domina materque mea dicat (5), si in Jerusalem eras quando captus fuit Filius tuus, cum vinculus ad Annam tractus et ductus est. Cui beata Maria respondit: « In Jerusalem eram quando hæc meis auribus insonuerunt; ad eum flendo perveni gressu, ut potui, qualicumque; cumque intuita illum fuisset percuti pugnis, alapis cædi, conspui facie, spinis coronari, et fieri opprobrium hominum ipsum Dominum Angelorum, sunt omnia viscera mea commota, et spiritus meus ad nihilum redactus est: et mihi vox non erat nec sensus. Sorores (6) pari-

(1) Hic quædam desunt. — (2) Cod. et, sine puncto; et deinde deest quis. — (3) Id. sua. — (4) Id. flagito, nec habet secreta; divinando correximus, quod judicet lector. — (5) Id. addit que. — (6) Id. addit nec ante sorores.

ter mecum erant et aliæ scēminæ multæ quasi Unigenitum plangentes eundem, inter quas erat Maria Magdalene, quæ super omnes, me excepta, dolebat. Cum Christus Deus, præcone clamante, imperante Pilato, bajulans sibi crucem ad supplicium traheretur, factus est concursus populorum euntium post eundem, et quidam projiciebant lutum super caput ejus et immunditias blasphemantes. Sequebar ego ipsum mæstissima mater cum mulieribus quæ secutæ fuerant eum a Galilæa ministrantes eidem, a quibus tenebar, quousque perventum est ad locum ubi crucifixerunt eum, et velut mortua sustinebar. Ante et ipse videntem (1) me fuit in cruce levatus, et in ligno durissimis clavibus affixus manibus et pedibus. Ego videns eum vidensque me ipse, plusquam de se ipso dolebat de me; ipse vero tanquam agnus coram tondente vocem non dabat neque aperiebat os suum¹; aspiciebam ego infelix et misera Deum verum filiumque meum pendentem in cruce, ac morte turpissima morientem, et in mente mea tanta tristitia versabatur pariter et dolor (2), quanta explicari sermone non posset; nec mirum est, quia discurrebat ejus sanguis ex quatuor partibus, rigantibus undis, ligno manibus pedibusque confixis. De vultu illius omnis effluerat pulchritudo: et qui prius erat præ filiis hominum speciosus², videbatur omnium maxime (3) indecorus. Videbam quod in eo illud propheticum implebatur: «Vidimus eum et non erat ei aspectus, nec species, nec decor³,» quia vultum illius scædaverant verbera (4) iniquorum. Iste erat dolor maximus, quia videbam me ab eo, quem genueram, desereri (5), nec supererat alius, quia unicus mihi erat. Et ideo non poterat in me capere dolor meus; vox mea fere perierat; omnis fundebatur in gemitus suspiriaque doloris. Volebam loqui, sed dolor verba rumpebat, quia verbum

¹ Isai. LIII, 7. — ² Psal. XLIV, 3. — ³ Isai, LIII, 2.

(1) Cod. *videns*. — (2) Id. *dolore*. — (3) *Deest maxime*. in cod. — (4) Cod. *male scædaverat verberibus*. — (5) Id. *deserere*.

immente conceptum, dum ad formationem penderet oris, ad se imperfectum dolor cordis non minus vocabat. Vox triste sonabat foras, vulnus denuntians mentis; verba dabat amor, quæ rauca sonabant; nam lingua vocis magistra perdidit usum loquendi.

III. Videbam morientem, quem diligit anima mea, et tota deficiebam præ doloris angustia et mœrore. Aspiciebat et ipse, ut est, benignissimo vultu me Matrem suam plorantem, et verbis paucis voluit me consolari. Non potens flebam dicendo, et dicebam plorando: «Fili mi! Fili mi!» Væ mihi! væ mihi! «Quis mihi dabit ut ego moriar pro te¹?» O misera, quid faciam? moritur Filius; cur secum, non moritur mæstissima ejus Mater? Fili mi, Fili mi charissime, amor unice, Fili mi dulcissime, noli me relinquere. Post te trahere me ad te ipsum, ut moriar et ego tecum. Male solus morieris, ego tecum morte ista tua genitrix perimar. O mors, miseræ (1) tu parcere mihi noli; tu sola præ cunctis mortalibus mihi places; exere ergo vires, Matrem trucida, mori volentem Matrem cum Filio suo simul perime, quam relinquis. Tu mihi, dulcor unice, singulare gaudium, vita animæ meæ et omne solatium, fac ut ego moriar nunc tecum meo Filio, quæ te ad mortem genui sine viri auxilio. O Fili, quæso, miseram recognosce et exaudi me desolatam Matrem; exaudi me, obsecro, et in tuo patibulo suscipe me, ut qui una carne vivunt et uno diligunt se amore, simul pereant una morte. O Judæi miseri, o Judæi impii et crudeles, nolite parcere mihi. Ex quo crucifigitis unicum meum natum, et me Matrem crucifigite, aut alia quacumque sæva morte punite, dummodo cum meo moriar Filio. En male moritur ille solus; orbis orbem radio, me, Judæa, Filio, gaudio, dulcore. Vita mea moritur, et salus perimitur, ac de terra tollitur mea spes cum mœrore. Ergo post Filium Mater in dolore cur vivit? Tollite

¹ 2 Reg. xviii, 33.

(1) Cod. *miseræ*.

cum suo pignore, suspendite ejus Matrem. Non parcis proli; et mihi, peto, non parcas. Tu mihi soli, mors horribilis, sæva esto, quia tunc summe gauderem, si possem simul cum meo mori dulci Filio (1). Sed mors optata recedit; vae mihi infelici! Tibi, Jesu, præcipitata (2) venit; multo mihi melius mori, quam vitam ducere mortis; sed fugis a misera, et me infelicem (3) relinquis, cui nunc multum ipsa mors esset optata. O Fili chare, benigne nate, miseræ Matris suscipe preces; desine Matri nunc esse durus, qui semper cunctis fuisti benignus. Suscipe Matrem tecum in crucem, ut vivat semper tecum post mortem. Dulcius mihi nil esset vere, quam te in cruce amplexando tenere; et amarius nil certe est mihi, quam post tuam mortem vivere tristis. O tu mihi pater, tu mihi mater, tu mihi sponsus, tu mihi filius, tu mihi omnia eras. Nunc orbor patre, matrem jam perdo, viduor sponso, desolor prole. Vae mihi! vae mihi! vae mihi! Quo vadam, Fili mi charissime, vel ubi me vertam, pater dilectissime? Quis mihi solatium præbebit, piissime? quis mihi subsidium præstabit, benignissime? Consilium de cætero a quo petam, sanctissime? Sunt omnia possibilia tibi, Fili mi; sed si non vis ut moriar tecum, mihi aliquod consilium derelinque. »

IV. Cui Dominus anxius jam in cruce oculis et vultu annuens de Joanne ait ad illam: « Mulier, ecce filius tuus¹. » Erat præsens et ipse Joannes vultu tristis, lacrymis superfusus. Ac si diceret: « O mater sanctissima, ad flendum suaviss, et mollis ad dolendum, tu scis quia ad hoc veni, de te carnem assumens, ut genus humanum ad salutem per crucis patibulum revocarem: scis enim quod oportet me pro generis humani salute mori (4); die namque tertia resurgam, tibi et meis discipulis pariter apparens. Alias Scripturæ quomodo implebuntur? Ergo desine flere, dolores

¹ Joan. xix, 26.

(1) Cod. *dulce miseræ*. — (2) Id. *præcipitata*. — (3) Id. *male felicem*. —

(4) Deest *mori* in cod.

depone; quia ad Patrem vado et ascendo paternæ majestatis gloriam percepturus: imo congratulare mihi potius, Mater, quia inveni ovem erroneam, quam tam longo tempore perdidisti, et unus moritur, ut totus mundus resurgat a morte. Unius ob meritum periire omnes (1); ob meritum modo cuncti salvantur (2) unius. Quod Deo Patri placet, quomodo tibi displicet, charissima Mater? Non vis ut bibam calicem quem dedit mihi Pater? Noli flere, mulier, nec plangere noli, Mater charissima. Non te desero, nec etiam derelinquo; tecum sum et ero omni tempore sæculi. Si secundum carnem, subjaceo imperio mortis, secundum Deum sum, fui et ero semper immortalis et impassibilis perseverans. Unde processisti et venisti, tu ipsa melius nosti. Quare igitur tristaris, si illuc ascendo, unde descendi assumens, piissima, de te carnem? Tempus est ut ad eum, qui me misit, revertar², et ego quo vado venire modo non potes, post me autem es et tu, Mater, ventura. Joannes interim, qui nepos est tuus, tibi reputabitur filius; curam tui habebit, et tibi solatium fidelissimum erit. » Ipse inde Joannem intuitus ait: « Ecce mater tua³; » ei servias et curam illius habe; commendo tibi eandem; suscipe Matrem tuam, imo magis suscipe meam. »

V. Hæc pauca dicens, illi duo dilecti semper lacrymas fundere non cessabant; tacebant ambo. Isti duo martyres nec loqui poterant præ dolore; isti duo virgines audiebant Christum voce rauca loquentem, et ipsum paulatim morientem videbant, nec ei verbum poterant respondere, quia videbant illum in patibulo morientem. Erant quasi mortui, et spiritus eorum voces exhalare nequibant. Defecerant enim et amiserant loquendi virtutem. Audiebant et tacebant, quia loqui non poterant præ angustia et dolore. Solus illis dolor luctusque remansit. Amabant flere, nec amare cessabant; amare flebant, quia ambo amare volebant.

¹ Joan. xviii, 11. — ² Id. xvi, 5. — ³ Id. xix, 27.

(1) Cod. *perire minores*. — (2) Id. *salvatur*.

Nam gladius Christi animam utriusque transfixit. Quando Dominum (1) servus sæve perimebat, uterque magis flebat; sed acrior (2) fervor fiebat in Matre, quæ acrius Filii sentiebat dolores. Christi morientis erant vulnera Matris (3), Dilaniata Mater pignoris morte erat. Viscera Matris (4), erant percussa cuspide teli, quando (5) membra Filii percutiebant (6) servi iniqui. Tum pectora (7) ipsa erant, quæ dolor magnus tenebat. In mente ejus creverat (8) mensura doloris, nec extra refundi poterat. Ipsa hora cum inter sævientes dolores nati acriter Matris anima jactabatur (9), in carne Christi solvebatur (10) debitum mortis, quod gravius erat. Interim Christus commendata Matre Joanni, dixit: « Sitio¹. » Qui crucifixerunt eum, acetum cum felle mixtum dederunt eidem; qui cum gustasset, noluit bibere et ait: « Consummatum est². Et exclamavit Jesus voce magna dicens: Heli, Heli, lammasabactani, hoc est, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? Et sic dicens expiravit³. » Tunc intremuit terra, sol lumina clausit, mœrebant poli, mœrebant sidera cuncta, et suum jubar amisit luna dolendo, recessitque omnis ab alto æthere fulgor. Scinduntur duri lapides, scinduntur fastigia templi, surrexerunt multi, aperta tumba sepulcri (11), facientes Christum cum voce publica Deum. Cogitare libet quantus dolor tunc infuit Matri, cum sic dolebant quæ insensibilia erant. Non lingua loqui, nec mens cogitare valebit, quanto dolore anima tenebatur Mariæ. Juxta Christi crucem stabat emortua Mater, quæ illum concepit obumbrata Spiritu sancto. Vox non erat illi, dolor abstulerat voces; imo

¹ Joan. xix, 28. — ² Ibid. 30. — ³ Matth. xxvii, 46.

(1) Hæc verba *quando Dominum* desunt in cod. — (2) Voces *sed acrior*, et deinde verbum *Filii* desunt in cod. — (3) Deest in cod. vox *Matris*. — (4) Deest iterum *Matris* in cod., qui habet *membra*. — (5) Id. *quomodo*. — (6) Hæc verba *Filii percutiebant* desunt in cod. — (7) Cod. *tempora*, et deinde *quam*. — (8) Id. *creverant... poterant*. — (9) Id. *animam lactabant*. — (10) Id. *solvebat*. — (11) Id. *apertæ tombæ sepulchris*.

strata jacens pallebat, anima vivens: vivebat moriens, vivensque moriebatur, nec poterat mori, quæ vivens mortua erat. In anima dolor sævesæviebat illius: optabat magis (1) mori quam vivere post Christi mortem (2), quæ male vivens mortua tamen erat. Ibi astabat dolens, confecta sævo dolore, expectans Christi corpus deponi de cruce.

VI. Hæc plorabat dicens: « Heu me! heu me! reddite nunc miseræ corpus vel exsanguē (3): complestis vota; extinctum deponite Matri, vel si libet Matrem (4) me morte jungite illi, ut simul peream, doloribus finitis ejusdem. Deponite, quæso, deponite mihi cadaver, ut habeam mecum ejus exanime corpus. Mihi solamen erit vel saltem habere defunctum. » Juxta crucem stabat Maria considerans vultu benigno Christum pendentem stipite sævo, pedibusque nitens, in altum manus levabat, amplectens crucem, ruens in oscula ejus, Christi qua parte sanguinis unda rigabat, ut Christum amplecti valeret, quod minime poterat. Sursum manus tendere conabatur, quia amor superat multa, quæ raro vel nunquam sibi (5) fieri possunt: sed sibi (6) cedi multa impatiens amor credit: volebat amplecti Christum in alto pendentem, sed manus (7) frustra se in se complexæ ligabant (8). Se levans a terra sursum erigebat ad Christum, et male collidebatur ad terram; eum tangere non valebat, et ibi prostrata jacebat, depressa immensitate doloris, et a terra impetu ejusdem amoris surgebat Christum intensis manibus cupiens atrectare (9). Erat enim magno cruciata dolore, et terram interim petere cogebatur, quia tunc illi male erat vivere vita tali magis (10), quam necari ab impiis gladio sævæ mortis. Inde tanquam mortis pallor ejus perfuderat (11) vultum cum genis et ore; rubeas Christi undas, guttas sanguinis cadentes tangebatur animo dolorosa.

(1) Deest *magis* in cod. — (2) Deest *mortem* in cod. — (3) Sic in textu; super lineam autem *exanime*. — (4) Cod. *Matri*. — (5) Id. *sibi pro a se*. — (6) Id. *ibi*. — (7) Id. male addit *non*. — (8) Id. *negabant*. — (9) Id. *attractare*. — (10) Deest *magis* in cod. — (11) Id. *perfunderat*.

VII. Interim quidam vir nobilis, Joseph nomine, qui licet occulte, tamen discipulus ejus erat, confidenter ingreditur ad Pilatum, Domini Jesu corpus postulans sibi dari. Quo concesso, convocavit ad se quemdam virum sapientem nomine Nicodemum, qui et ipse occulte similiter discipulus Christi erat, et venerunt ad locum ubi Dominus Jesus fuerat crucifixus, ministeria secum ferentes quibus clavis evulsis deponere possent corpus. Quos dum Mater ejus vidit corpus deponere cupientes, quasi de morte consurgens spiritus ejus revixit, et illud quod poterat adjutorium ministrabat; quorum dum unus clavos trahebat de manibus, alter ne caderet corpus exanime sustinebat, stabat Maria brachia levans in altum et corpus Christi manusque pendentes (1) trahebat ad se supra pectus ejus, quæ dum tangere valuit in amplexibus ruens, de suo dilecto non poterat satiari. Sed cum de cruce in terra depositum fuit corpus, supra ipsum præ doloris incontinentia (2) ruens, quasi mortua stare cœpit; extincti Filii faciem undique lacrymis rigans, amarissima suspiria exhalabat, et quoties caput tangebatur ejusdem dulcissimi (3), flendo, manibus percutiebat se dicens: « O charissime Fili mi, quid fecisti? Quare te Judæi crudelissimi, crucis patibulo occiderunt? In gremio te mortuum teneo. O quam sum tristissima tua Mater! Quid ultra ista misera faciet? Væ mihi! Fili mi, ubi est tantum gaudium, quantum in tua humana natiuitate tam dulci? Væ mihi! Fili mi, quam durum versum est illud gaudium in mœrorem! Fili mi, nil amplius restat, nisi ut interficiam meipsam (4). » Interim quoque frontem, oculos, genas et os frequenter ejusdem osculabatur. Lacrymarum tantam ubertatem fluebat (5), ut carnem cum spiritu fere in lacrymas resolvi putares. Lacrymis undique crura Filii rigabat, corpusque, quod ponendum (6) erat

(1) Cod. *pendentia*. — (2) Id est præ dolore qui se non poterat continere. — (3) Cod. *dulcissime*. — (4) Hæc impie posita sunt in os Matris Dei sanctissimæ. — (5) Id est *fluere faciebat*, pro *fundebat*. — (6) Cod. *male positurum*; forte legendum *posituri erant*.

sub lapide, manabat (1) undis per totum. Illius facta et opera revocabat ad mentem; quis vel qualis fuerat, quem sine libidine ipsa virgo concepit et peperit ab omni dolore immunis. Totum erat ei ipse, cum (2) ipse vivebat, tanquam Dominus suus, et Deus, et unicus Filius tam dilectus; et nunc illi sic erat, sicut poterat, et esse debebat; unde et dicebat eidem: « Dic, Fili dulcissime, dic, mi amor unice, vita meæ animæ, singulare gaudium, unicum solatium et omne desiderium, quare me afflictam sic dolere permittis? Cur tam longe factus desolatam relinquis, et potius non facis sociam tuæ mortis? Heu! heu! Deus meus, quis consolabitur amplius vitam meam? Respice in me, et mei, Domine, miserere. »

VIII. Dicat, si potest, quicumque dicere cupit, quam Christi Matrem tenebat mensura doloris. Virginis dolorem posse narrari non credo. Tantus erat mœror, quia omnis recessit dulcedo! Pia dulcisque Mater pie justeque dolebat, sperans tamen ipsum tertia resurgere die. Quædam cum illa plorabant sanctæ mulieres, quarum parvus erat numerus, parvusque virorum qui lugerent Christum simul cum Virgine Matre. Erant et Angeli simul cum illa lugentes, tamen si poterant dolere. Dolebant quidem (3) pro justo amore Christi Dei, quem diligebant pariter, quod genus redimebatur humanum. Flebant, ut arbitror, amarissime mente turbati, quod Matrem videbant tanto dolore turbari. O quis Angelorum vel Archangelorum illic non fleret! Vir contra naturam, Deus immortalis et homo, jacebat mortuus a Judæis: videbant ut Christi corpus sic male ab impiis tractabatur, et sic etiam laceratum jacere, et Mariam cruentatam sanguine et cruore. Illam piam dico videbant, illamque sanctam, totam bonam, suam beatissimam Matrem tantis singultibus cruciari, tam amarum repleri doloribus et sic amarissime flere, quod nullo modo poterat suas dulces lacrymas refrenare. Fiebat luctus et mœror ab An-

(1) Cod. *manebat*. — (2) Id. *quem*. — (3) Id. *quidam dolebant*.

gelis præsentibus ibi, quali dolebat luctu spiritus almus. Credo, propter quod loquor, quod dolebant, si dolere valebant. Sicut enim Deum per assumptum hominem possibile fuit mori, sic possibile fuit beatos Angelos dolere in sui Domini morte. Joseph ab Arimathæa, vir sanctus, qui de cruce cum Nicodemo corpus Christi deposuerat, sicut Evangelium perhibet de eisdem, posuit illud in sindone nova conditum aromatibus pretiosis, posuitque demum in monumento novo, quod sibi fecerat, alacriter et devote. Tunc ad illius exequias Angelorum chorus, millia millium decantabant, ac omnes pariter convenerunt ad sui Domini sepulturam. Ipsi cantabant laudes, sed Maria dabat gemitus, et cordis suspiria exhalabat. Illi laudes extollebant ad cælum, Maria amare flebat juxta sepulcrum, et volebat cum illo, mæsta Mater, pariter sepeliri.

IX. Hæc innixa super dilecti sui corpus, suaviter amplectens eundem cum omni amoris dulcedine, osculando astantibus talia resonabat: « Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos amici mei¹. » Illum adhuc paululum relinquit Matri suæ, ut faciem ejus valeam contemplari et aliquantulum consolari. O charissimi mei, nolite obsecro tam cito tradere sepulturæ. Date illum miseræ Matri suæ, ut ipsum mecum habeam vel defunctum, aut si illum deponitis, in sepulcro me miseram sepelire cum eo, quia male post ipsum superest mihi vita. » Tunc illi Christum in sepulcrum (1) ponebant, et ipsa eum trahebat ad se; volebat enim eum secum aliquantulum retinere, et illi volebant eum tradere sepulturæ; ac sic erat pia lis et miseranda contentio inter eos. Omnes tamen sic amarissime flebant, ut quisque eorum non posset ad plenum verba formare. Videbant quidem Matrem omni solatio destitutam, et super illam planctum dabant potius ex compassionis affectu, quam super unicum suum Dominum specialem.

¹ Job. XIX, 21.

(1) Cod. in sepulcro.

Major illis erat dolor de Matris dolore, quam fuerat prius de Domini passione. Flebant igitur cuncti anxio dolore gementes; et sic Dominum vitæ, mortis sepulturæ dederunt. Sepulto Domino, Mater sepulcrum amplectitur omni corde, et qua poterat voce benedicebat Filium suum tam dilectum. Ad sepulcrum sedens, innixa illi, extendebat desuper manus suas, illud osculans, Dominum amaro nimium plorans singultu.

IX. Accessit Joannes, cui eam Jesus commendaverat, et lugens et ipse multum, nec se poterat continere, eandem lugentem a terra levavit; nam cruentata gemitibus, fatigata doloribus, ploratibus afflicta ac anxia, in pedibus se non poterat continere. Tamen, sicut poterat, a sanctis mulieribus adjuncta, cunctis plorantibus simul, Jerusalem ingreditur dolorosa. Quam scemina multæ videntes, motæ pietate super dolores illius, ad luctum convertebantur amarum; et illarum quædam ambulantes post illam etiam lamentabantur plorantes: plorabant multæ quæ adhærebant (1) Mariæ; nam dolor ejus multos faciebat dolentes, quicumque videbant eam plorantem. Tam pie plorabat, ut vix posset (2) lacrymas continere, et tamen amare dolebat, quod ex suo pio ploratu multos etiam invitos trahebat ad luctum. Fiebat luctus, quacumque Maria transibat; plorabat ipsa, plorabant ambulantes etiam cum eadem, plorabant multi ei obviam venientes; et sic plorans a plorantibus ducitur, quousque perventum est ad domum Joannis, cui eam Filius commendaverat. Ibi resedit, ipsaque in domo remansit; quam Joannes retinens, supra Matrem propriam omni corde amavit. Sepulto Domino, monumentum signatum est a Judæis, et traditum est custodibus, ut illud cum diligentia custodirent. Interim Maria domi Joannis (3) dolorosa sedebat: sedebat an jacebat, dicemus? Utrumque secure possumus affirmare. Sedebat

(1) Cod. *adolebant*. — (2) Id. *vix poterat, nec habet ut*. — (3) Id est in domo Joannis.

namque pariter et jacebat (1), quia præ nimio dolore non poterat ambulare. Plorans ploravit per diem noctemque, nec erat qui consolari posset eandem ex omnibus charis ejus¹, non suæ sorores, nec etiam ipse Joannes. Amaris lacrymis meditabatur dolores, quos Christus sustinuit in morte crudeli, et nimis amara passionis loca omnia mente currebat. Quæ et quanta fuerat passus, in animo cunctaolvebat, ac pios (2) gemitus et pia suspiria dabat. Hunc dulcem Dominum aceto et felle potatum, lancea jam mortuum tunc sæva fuisse perfossum, plorans clamabat, atque dicendo plorabat: « Jesus, Jesus meus, Deus creator omnium dulcis, qua sæva morte, factus homo, fuisti peremptus! Quem terra, pontus, aër, nec cœli capere queunt, te capit arca nunc, Fili, suscepta sepulcri. O quam nequam vitem reddidit humana propago, quæ protulit uvæ quarum sunt amarissimi fructus, dum morte necavit qui de nihilo cuncta creavit! Nunc jacet Domini Filius in miseræ mortis sepulcro. Ad terram venit Deus, vita nostra, peremptus; corpus sibi sumens humanæ fragilitatis, ad terram venit, nec est receptus a suis, sed servi ejus semper machinati sunt malum. In illum sæviit Herodes rex Judæorum, et cum illo quidem omnis Jerosolyma simul, parvulum, pendentem adhuc ad ubera Matris. Dehinc vir sanctus, verba dabat salutis ejusdem, ut rumperet nodos (3) cujuslibet infirmitatis, omnes ægrotos sanans ab omni languore, mortuos resuscitans. Fili mi, ah! crudelissimam mortem (4) passus es in ruinam multorum ex (5) filiis Judæ, Scribarum atque Principum, Presbyterorum et Phariseorum, sibi nunc ad ultimum commachinantium (6) malum et mortem. » Hæc (7) præsens dies demonstrat crucis aperte.

¹ Thren. 1, 2.

(1) Cod. male dicebat. — (2) Id. *impios* absurde. — (3) Id. *vota*. — (4) Id. a *crudelissima* morte. — (5) Deest *ex* in cod. — (6) Cod. *commachinantibus*. — (7) Id. *hinc*.

LIBER

De Omnibus virtutibus, quem beatus Augustinus edidit ad Matrem suam.

Hic tractatus, qui educitur ex Bibl. Sanctæ Crucis Florentiæ, Plut. xvii dextr., cod. ix, fol. 2, nullo modo potest beato Doctori attribui, cum inter alia citetur frequenter Historia Tripartita, quæ post versionem Epiphaniis scholastici concinnata fuit a Cassiodoro, qui usque ad medium sexti sæculi floruit, et ultra, utpote qui defunctus sit anno 563. Stylus aliunde nihil Augustinianum habet. Duo ultima capita, et extremum præsertim non eadem manu conscripta crediderim; obscurior enim dicendi modus, et intricatiores sunt sententiæ. Quicumque sit hujus tractatus scriptor, non sine voluptate legetur a doctis piisque viris. Sit in appendice post præcedentem.

TUÆ petitioni, charissima Mater, ut rogasti, satisfacere studui (1). Novi enim ardorem tui animi erga Scripturas divinas; non tibi inesset studium legendi, si non (2) et implendi ea quæ legis. Memor igitur sum lacrymarum tuarum, et omnis studii tui quod in te sæpe prospexi, dum mecum (3) de animæ tuæ sermocinareris profectu. Et ideo mihi non piguit hoc, quod mihi tua suggerere studuit charitas, adimplere; quatenus et tu ex hac ipsa admonitione in Domini gratia datum accipias, et ego tuæ mercedis effici merear particeps. Scio enim non mediocriter esse

(1) Cod. *scribere*, et antea tibi ut. — (2) Id. ponit *si non* ante *inestet*. — (3) Id. *tecum*, pro *mecum*, nisi legas *sermocinarer*.